

ДОМАЋИ ЛИСТ.

Цена је листу
на целу годину 2 ф.
на по године 1 ф.

Издаје сваког 1. и 16. дана у месецу.

Уредник, власник и издавалац:
СТЕВАН КОЊОВИЋ учитељ.

Цена за огласе:
на целој страни 8 ф.
на по стране 4 ф.
на четврт стране 2 ф.

ВАЉА ЛИ СТРОГО С ДЕЦОМ ПОСТУПАТИ.

(ОД РОСЕГЕРА)

Ми радо упоређујемо нејаку децу са младим дрветом и васпитање њихово изједначујемо са неговањем дрвета, али је то упоређење врло погрешно; дете се битно разликује од дрвета због душе и душевног живота; ми децу неговањем и спољашњим поправљањем и дотеривањем не можемо никако душевно обуздати. Појам о васпитању деце не смемо бркати са појмом о нези и вастављању: нега има посла са телом, а настава са духом деци: васпитању је пак задаћа, да склад (хармонију) успостави међу телом и духом, т. ј. да карактер образује и челичи, дакле што је још више, да човека човеком начини, који ће сам са собом и са друштвом у љубави и слози живети.

Ми ћемо на овом месту говорити о оном путу, којим ваља да ударе родитељи и њихови заменици при васпитању деце, муком прелазећи преко утицаја, који има на децу школа наставом, а особито пример моралног и строго карактерног учитеља.

Прорачуњено, формално поступање са децом, које обично зовемо

васпитањем, нема готово никака утицаја на развијање човечјега карактера. У зрелим годинама се то изравна, изглади тако да по унутрашњој вредности човечјој мучно ћемо ухватити начин његова васпитања. Истина бог из његова понашања ласно је опазити, да ли је из такозване боље куће или није. Много примера нас уверавају, да од најнеотесаније деце постану најозбиљнији људи, а од најпростојније буду најнезгоднији људи. На сваком кроку ћемо се сукобити са бесавесним и бескарактерним угурсузима, који су у детињству својем кроз најсавеснију школу и најстрожије васпитање проишли, а на против међу сиромашнијим сталезима, који ни не знају шта је то такозвано васпитање, наћи ћемо врлих, ваљаних, образних и пуних такта и карактера људи. Више ће ових да богме бити у образованим круговима него у нешколованим, јер су школа и искуство две учитељице, које више учине, него искуство само. Крај свег тог и искуство нам пружа таквих резултата што се тиче васпитања, да се пред њима морамо поклонити.

Ко има срећу да се у својем

детињству и младости дружи са добрим, ваљаним и према себи самом строгим човеком, тај ће сам од себе бити добар и честит.

Васпитач ваља не толико да чини како треба, колико да је сам како треба. Нема пример више уради него најгласније речи и најочевидније опомене. Што се тиче речи и опомена бољма да их је што мање — ако не можемо праву, фину меру погодити.

Поступати с децом како ваља и бог заповеда мучна је работа, не смемо у том послу ни срцу пустити на вољу, јер је пристрано, нити омет само разум преда се, јер је одвећ теоретичан, срце и разум помешани, удружени јесу најбољи путокази. О васпитању деце не даду се правила поставити, него зависно од друштвеног одношаја, карактера родитеља децијих и природних дарова самога детета.

Узму се двоје из љубави у намери, да подигну себи огњиште и пород. Према својем сталежу су доста образовани и свесни су о том, да од деце своје ваља да створе ваљане и срећне људе. Бива, да се дете и не нађе, а они већ имају готова правила, по којима ће га васпитати. Обично сва та правила оснивају се на једном начелу, на начелу строгости — начело, по којем најчакм створењаци ни први дах не сме бити слободан. Још ка тому имаде врло много очева а и матера, којима су деца мање више на терету, чине им бриге и удобност ускраћују, те су навек мраволно према њима расположени. Такви родитељи ће бити за што строжије васпитање, но не што им благо деце њихове на срцу лежи, него да би себи уговели. То су људи, који све срце своје поклоне свету, свом топлином његовом њега

греју, те у срцу њихову не остаје ни један пусти кутић, у који би се сместила милошта и за пород њихов. Ван дома и породице своје су љубазни и срдачни; а посредни ње зловолни, осорни, ђудљиви, тирјани и неправични, јер су дневне постотке срца својег на поље издла. Таковом њиховом понашању биће разлог строгост, која је потребна да се одрже деца у поштовању спровођу родитеља и њихово васпитање.

Па каквим ће родом уродити та непрестана строгост? Од кротке и благе деце постаће ђудљива, бојажљива, сметена, претворна, туњава дерлад. А неотесана груба деца, која нагињу суровости, постаће прикосна, подмукла, злотворна, неосетљива и сурова. А деца лакомислене и површне природе буду још лакомисленија и морално отупаве, падну у равнодушност непрестаним суровим понашањем с њима.

На скоро и деца опаза да ова строгост не извире из љубави него из ђуди; осећају се отиснути од својих родитеља, те траже пријатељскије путеве, који на крај крајева у пропад воде. Престану одавати поштовање ауторитету, који бев прекида праска и псује; најзад се усуде да драже своје строге претпостављене, и наслађавају се тајом њиховом јарошћу, и тако нехотице постају тирјани својих тирјана.

Обично од оне деце, с којом се опором поступало, постају скотски, груби људи.

Ја се опомињем из своје младости једног богатог сељака, који је са својом женом цео свој век посветио течењу и кућењу. Деца су им била на терету, јер нису доносила никакву корист, тирјанисали су их и пре времена упрегли у грубе по-

слове : једва су смели спавати шест часова, а све остало време преко дана морали су радити; на миру и не обедоваху. Двоје од ове деце умрло је у раном детињству, а трећег, ћерке, у седамнаестој години њезиној нестало је без трага и гласа а најстарији син убо је своју матер с приликом једве свађе породичне.

Данас нема нит сељаку спомена нити кући трага; него се по дворишту сељакову растињо коров и друга травуљина.

Даље знао сам у исто доба и у истом месту једну сиромашну угљарку, која је са своје претеране нежности према својем јединку синчићу већ смешна била. Није га та хтела од себе пуштати никуд, ни кад је старији био, тако га је безмерно љубила и миловала. Од њега вађе сујетан и смешан детић; но сад је пристојан, добродушан и частан човек.

Под педагошком строгању разумемо ми доследност у понашању према васпитаницима. С тога су цигло карактерни, тихи, навек озбиљно благи људи добри васпитачи.

Слика, коју смо ради да ставимо у душу детињу, мора бити насликана на златном пољу. А то златно поље јесте благо и љубавно опхођење са дететом и ведрина душе детињске, коју не смемо ни по коју цену затомљивати. Кажу, да не ваља показати детету, да га волимо. То не стоји; на против сваком згодом ваља му показати, да га радо имамо и да нам је за срце прирасло.

Рећи ћу сад ово: родитељи не заслужују само с тога неограничено поштовање које захтевају од деце своје и које пета заповест божја налаже, што су их родили, и што их хране и негују. На против могла би деца

рећи: писмо ми деца крива што смо се родила. — Родитељи би наравно свом жестином гледали да искорене у деци те наворе, ама баш у садашње време не би ти навори били никаки анахронизам (забуна у времену).

Преданошћу, и то непоколебљивом и непромењивом обвезани су родитељи својој деци. Ако ће бити умиљата и весела као анђелчад, ако ће бити ружна, болешљива, покварена и неваљала — родитељи су уз њих и с њима. Нека сав свет устане против њих и презре их — родитељи њини вазда су с њима, они их штите, извињују, оплакују и љубе. Тим што су родитељи дали живот деци својој задужили су се им, а да би имали из чега свој дуг намиривати, дала им је природа сама неисцрпан фонд оданости и љубави. Ово је било мало песимски. Ја сам тог мишљења, да родитељима за живот свој ваља да смо вавек благодарни и да је благодарност та лепа и оправдана ствар. А љубав деце своје треба отац и мати да стеку сејући љубав.

Неки родитељи жртвују унутрашњи ауторитет (углед) спољашњем, те се растресају господарски над својом децом. Дете без поговора мора сваку њиву заповест и жељу ћудљиву испуњавати. Сваки покрет, свака реч дечја мора бити по пропису, а по неки вајни стац тако далеко тера у својој тиранији, да деца његова не само што не смеју јести, што хоће, него и колико хоће — господар — отац. Како родитељи свирају, тако деца морају играти, ма натрашке било. Дечје је слушати! веле родитељи тирјани. А да ли ће то слушање ићи деци од срца, да ли ће дете сазнати и схватити и разлог, зашто мора послушати родитеља у том и том случају, те да увиди, да он не тражи послуш од

беса, него што тако треба и мора да буде, шта се то њега тиче. Слепа покорност деморалише децу; дете се научи само слушати, а не радити; воде га, а не уче га ходити; чим га вођ мало пусти, застаће, или ће начинити погрешан корак. — Кога деца љубе и воле, онога и слушају, а разлагањем зашто се то и то од њих иште, усађује родитељ прве клице својих начела у њихова срца. Даје се све детету мотивовати, а да га опет зато не изведемо из круга његових назора и осећања. Самосе наравски морамо с њим његовим начином разговарати. Морамо се ми њему спустити, а не њега пењати нама; дете се не предаје свом душом својом ни строгом ни мудрому оцу, већ љубљеном и вољеном.

Често се туже родитељи, да су им деца за њине године одвећ стара, те да их крај све строгости своје не могу да узаште. Ако су ради родитељи, да дуго имају моћи на своју децу, нека настоје да пробуде и одрже у њих наклоност и искреност. Први и највећи пријатељ сину својему, треба да је отац, а прва и највећа пријатељица кћери својој ваља да је мајка.

Ваља се клонити сваког и најневинијег моралисања и поповања, јер на брзо деца гледају у том несносну формалност. Но не престани без прекида и вољно их бодрити на лепо и дсбро. У том лежи сва тајна и кључ васпитању деце: буди праведан и гледај да будеш љубљен.

По неки родитељи поносе се тим и хвале, како за најмању погрешку своју децу казне свом жестивом свога гнева. У такој кући нижу се непрестанце свађе, грешења и казне, и најзад дете уврти себи у главу, да је одиста тако

рђаво, неваљало, лено, глупаво и злочесто.

При наказивању ваља разлику чинити међу кривицом и кривицом. Има погрешака, које се цигло једним мрким погледом родитељскога ока дају исправити; има ружних обичаја у деце, који се најзгодније благом речју искорењују; има грехова, где више вреди блага опомена него бучна псовка. За један исти грех према том, да ли је учињен хотице или нехотице, ваља строго казнити или гледати кроз прсте. Немилице и нечтедице ваља устасти против непоштења, лажи, суровости и свију оних порока, који се код одраслих зову злочин.

Говори се, да без гнева и страсти ваља каштиговати. На што прикривати гнев, кад је зло дело учињено? Не треба под утицајем незнатног, личног, чињенице изврћућег гнева ништа почињати; гнев треба да је праведан, с разлогом. Много пута изјављени бол љубећег родитељског срца више дејствује него сва љутња и укор. — Због једне погрешке не треба родитељи дуго да воде срце на своју децу, јер то мирише на непријатељство, од којег ни сенке не сме бити међу породом и родитељима. Једно од главнијих правила је: не пуштај из очију своје деце, него стражи над тим благом, које ти један трен нестражења може уграбити. А око, које бди, јесте сунце јарко, под којим се дечје срце развија као ружица бајна.

Долазим на један важан чинилац, а то је јединство очевих и материних поступака и управе. Ово начело тако је јасно и природно, да се држи, е један увиђаван човек, који воли своју децу и који је рад да их честитим и срећним учини, те од њих дочека радост под старе дане своје, не може другојачије

поступати, тим пре, што пуно милосте поступање са децом својом и његов живот заслађава, те врши на њега благодетан утицај. — Али ако завиримо у живот породичан, уверићемо се, да од десет пута пет пута се супрузи због деце свађају. Зар због малених и слатких створења, због којих брачна веза може да се утврди и да сунце среће осија видик брачног живота, може и да олабави и да се од брака начини право место мучења и то неспоразумом и детињском упорношћу старијих! Има жена, које су иначе паметне и благе су нарави, које ли за то нешто неће, што муж тако хоће. На прилику муж је на чисто о дужностима својим спроћу деце и о васпитној методи; он би хтео да благим и срдачним опхођењем утиче на своју децу. Не, каже жена, строг треба бити! Иначе строгост није њен начин, за бога она воли своју децу. Она је мало нешто надрла науку о васпитању деце, а нема ни системе ни начела, него се руководи тренутним расположењем, недоследна је у свачем. По сваку цену хоће да буде права госпоја у кући. Од пустих огледа васпитних занемарује материнске дужности. Деца наравно нагињу више благом и милостивом оцу; жена не може то да трпи, него захтева од мужа, да и он буде строг и груб. Муж би учинио радо жени по вољи ради кућевног мира, али држи да је шкодљив женин начин, те с децом и даље поступа благо, а она се све више предају оцу и ладне спрам зле матере. Жени већ прекинило да она крај све строгости њезине нема моћи на децу. Тако је то, кад родитељи не раде споразумно, виче она. — А ти држи са мном, вели на то муж. — Тако, дакле ја не

могу са својом рођеном децом заповедати, вели опет жена! — На то он одврати: ти одричеш мени права на моју децу, мени, мужу и оцу, ранитељу и бранитељу те деце? Ти се наслађаваш тиранишући децу. Ја ти опет кажем, да се нећу прилагодити твојем начину, јер којешта радиш. Сад се стаде она горко јадати, да је он понижује пред децом, и да руши њезин углед. Она је у праву, што му то пребацује, али ко је дражио и изазвао мужа. Она непрестанце налаће то на њега то на децу; а он мора да ћути, ако ће се бранити, готова свађа и речање.

Деца из свега тога то изводе: кад мати може да не ради како отац налаже, и ми ћемо једног дана отказати послушност. Не боје се већ ни једног родитеља — и тако васпитању одзвонило. Свако вргне што је њему драго, деца по својој ћуди а мати по својој, а муж бацио копље у трње не могав бој бити са аждајама, дигне руке од деце и пусти их судбини њиховој. Жена му се руга, како није умео очувати угледа својега; деца га сажалевају и проводе разуздан живот.

И тако се наједаред свазграда породичног живота пољуља и сруши, а деца, ма како да су од природе добра, имају муке док пронађу праве путеве.

Приметити ми је, да је муж обично, особито код нижих сталежа, строг а жена блага; у том случају много је лашње успоставити склад у корист деце него кад је жена, која управља децом, пакосна.

Смешно би било овде давати савете. Најбољи човек не може живети у миру, ако зла жена неће. И зла жена без најмање гриже савести своје у стању је срећу својег

друга и порода жртвовати својој
Ћуди.

Овде није реч о маџији; јер свака паметна маћеха зна, да природно право на децу оцу децјем припада и он носи сву одговорност. Ако жена мрво само стрепи, да ће когод подбадати мужа њезина против ње, нека прибегне најпозданијем и најмоћнијем средству, а то је ватрена љубав из благодарности њеног мужа. Ако она лепо око његове деце, њему то више годи него сва њена нежност и облетање око њега самог. Па ма и не био осетљива и нежна срца, њега мора доброта његове жене наспрам пасторчади умекшати. Њој се тим пружа лепа прилика, да докаже својем мужу на најнежнији и најпlemenитији начин како га љуби: ако увек благо и матерински поступа са његовом децом. У њеној руци је срећа целе породице, она је дели, она је дакле и жена и мати у најлешем смислу.

Рећи ће који од оних, који ме не разумеју: што је заинтачио толико о детињству! Ја нити сам бољи нити сретњији био у својем детињству него саде; хвала богу кад сам га претурио. — Не треба даље да говори; знам колико је часова код њега. Такав, ако ће бити како племенит и пун осећаја, опет на лири

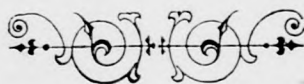
срца његова једна жица неће звучати, те неће никада бити склада у срцу његову.

Ћуди се јадају, да је овај живот врло оскудан у срећи; ма зашто толики многи бегају од породичне среће? Зар се тако тешко могу споразумети две душе што се тиче деце њине, зашто да немају једне интересе и с њима да не живе у љубави и благодати као што сама природа прописује. То људе чини сретњим. Весела, мирољубива кућа најбоље је уточиште за младе људе.

Неуморно стражење над дететом не ограничавајући тим његова детињска права, нити спречавајући га у природном развијању његову, потанко испитивање, тачно одмеравање казне и проучавање погрешака, доследност у поступцима, та је строгост неопходна. Пре свега васпитај сам себе мора држати под уздом, мора сам онакав бити, каквим мисли да начини својег питомца. Не може ли себе обуздати, није ли на свом месту, нека и не спомиње о васпитању, нека се не чуди рђавим резултатима своје муке, и нека не тражи од деце ни трунка више љубави и поште, него што хладни закон прописује.

Сомбор.

†

ВОЂАРСТВО.

Ј а б у к а.

(*Pyrus malus*. — Apfel)

прошлој години „Домаћег Листа“ стр. 315. споменуемо у-

кратко о јабуци и неговању јој; том истом приликом навести смо да су славни помолози (умни воћари) изучавајући све постојеће врсте јабука, поделили их на извесне групе, које су по не-

ким једнаким особинама све тачно одредили, која јабука долази у коју групу или т. зв. класу. Да би пак и ми имали лакши преглед свих класа јабука, а уједно и имали неког систематског и помолошког реда у радњи и проучавању нашем око јабука, нужно је да се упознамо у главним цртама с тим класима и што све најглавније спада у њих. Ова подела и упознавање појединих класа и врста јабука у млогоме ће нам наш рад олакшати и привести нас што рационалнијем култивисању сваког воћа а по наособ јабука; а уз то ће нам и знање наше из помологије проширити, на основу ког ћемо се моћи лакше и даље усавршавати. То је намера због чега ћемо у току више бројева ову систематску поделу да изнесемо пред наше читаче, а написану по првим немачким помолозима.

*

Јабука се у најстарија времена у Европи неговала; о томе нам јасна доказа пружају списи старих грчких и римских писаца. Напротив како су и на који начин произведене многе старе и то јако старе врсте (варијетети) јабука о томе се из давнашњег доба не може ништа да дозна. По свој прилици ће бити да су се нове и нове врсте производиле саме од себе т. ј. без утицаја човечије руке. Професор Кох узима као прастаре јабуке из којих су све касније произведене, ових пет врсти, које се у нашим баштама неговашу и то *Pyrus pumila*, Mill., *P. dasycphylla* Koch., *P. silvestris*, Mill., *P. prunifolia*, Willd. и још *P. spectabilis* Ait. За укупно име (колективно) свих дивљих јабука узео је славни Лине назив *Pyrus malus*. Већ код старих римских писаца налази се спомена о извесном броју врсти ја-

бука, тако Хорације спомиње *melimelum* (медну јабуку) Варо (*Varro*) *Orbiculata*, плочасте јабуке (тањираче) и т. д. Теофраст пак спомиње само 3 врсте јабука и 2 врсте крушака; Като набраја 6 врсти крушака и 7 врсти јабука; Плиније напротив 41 и 36 вр; Паладије 56 и 37. Премда је овде несигурно, е да ли су Римљани под *malum* и дугњу, мограњ (шипак *malum granatum*) поморанџу, лимун и брескву рачунали.

По паду римске државе култивирање воћака ограничило се на најбрижнији начин по манастирима међу монасима и то је све тако трајало до најновијег доба, у коме се јабука са својим многобројним врстама и суврстама распрострала по свој земљи.

У француској већ у 14. веку прилично почеше неговати неколико врсти *ренешки јабука*.

У немачкој могоше и садише јабуке већ за времена Карла Великог, али имена она под којима се тада неговашу, не могоше се сачувати до овога доба. Писана спомена се налази тек из 16. века и од то доба појављује се један по један славни помолог, који је и делом и речима обгрлио култивирање воћа а по наособ јабука. Међу касније и то много касније појављују се славни помолози свештеник Христ — (* 1739 † 1813.) — Дил (* 1756. † 1833.) — Обердик (* 1794. † 1880.) — Лукас (* 1816 † 1882.) и други.

А шта ми Срби да речемо за себе? — Код нас и ако нема, или ако што и има и то врло мало забележено о неговању воћа, ипак и то Србин из вида изгубио није; он ју је (воћку) и поред пушке садио и њоме се и лети и зими често исхрањивао. Не дају ли нам о том јасна доказа многе воћке засађене

по Славонији, Србији, Босни и Срему где је сам чист српски живиљ? Од старији писаца који се бавили уз рад око воћака и помологијом и о томе нам писмених списменика оставише, јесу, колико је нама познато: Аврам Мразовић, Павле ил. Бибић и Др. Ђорђе Патошевић а сад од живих: Др Радић, Теодоровић. М. Дејановић и други.

*

Најцелисходнија и најпотребљивија система јабука, јесте она система, коју је Дил поставио а Лукас проширио. По њима све су јабуке подељене у 15 класа, и то: прва класа: *калвилке*; друга класа: *кисељаче*; трећа класа: *гундерлинг*; четврта класа: *ружичаве јабуке*; пета класа: *голубаре*; шеста класа: *фуншаче*; седма класа: *фуншаче-ренешке*; осма класа: *једнобојна* или *воштана ренешка*; девета класа: *борддорфнер ренешка*; десета класа: *румена ренешка*; једанајста класа: *пепељава ренешка* (кожушара); дванајста класа: *златна ренешка*; тринајста класа: *пегави јабука*; четрнајста класа: *шиљаста јабука*; и петнајста класа: *шањираче* (погачоне.)

Ми ћемо редом сваку класу по класу описати и неколико суврести које спадају у поједине класе споменути па и изближе се с њима упознати.

Но пре свега морамо овде споменути да се нисмо могли строго држати народних назива јер ови у свима пределима нису сви једнаки за једну и исту врсту; а друго има и таквих нових врста и суврста које и немају нашег народнога имена а пустити такову врсту у народ и чекати док је неби народним именом назвали, значило би много

радати а не урадити ништа. Ми морамо корачати са самом помологијом упоредо и придржавати се оних назива који се у помологији спомињу те их дословно превести ал тако да нови израз и самој ствари потпуно одговара а да се негрешни о правилност језика нам. Даном приликом вратићемо се и на ишту помолошку номенклатуру, о којој ћемо опширније коју да проговоримо. За сад се задовољимо овим називима које за најбоље нађосмо; а сваког члана нашег народа најучтивље умољавамо, да ако би за поједине класе, врсте и суврсте знао боља имена, нека не пожали труда, него нека нам таково српско име уз немачко или латинско пошље, које ћемо радо изнећи у овом листу да се временом ради употребе могу таква имена с коришћу употребити.

1. К Л А С А.

К а л в и л к е.

(Kalvillen.)

О. (облика): већином средње величине, бубраве, при месту чашиних листића (врху) увек нешто угнута, на плоду се чешће као нека ребра појављују. — Љ. (љуска) глатка, кад је зрела чисто масна, на дрвету посута пепељком, без рђе. — М. (месо): меко, лако, ароматично (миришљиво) на јагодњаче (*calville*) отуд су и добиле име *калвилке* (јагодњаче), под љуском је месо нешто и румено. — О. (семенка, где семе стоји): отворена, одељци раскидани. — Р. (ред, у који падају) 1. основна боја, љуски зелена до жуте боје. 2. пегаве румене пеге и пруге; 3. боја горње стране, плод је на страни која је сунцу о-

кренута са лепим руменилом превучен и врло слабо пругаст.

За ове све јабуке може се с пуним правом казати да је право фино настолско воће, због чега се може најтоплије препоручити да се ова једна од најплеменитијих класа што више распростире.

Ниже сорте се особито препоручују :

Skiliankowi, зре у августу, средње величине, виси о подужој петељци, беложућкаста летња јабука фина; блага, накусела укуса, како се побере може се одмах употребити. Воћка расте умерено, и родљива је.

2. Фрасова летња калвилка. (Fraas Sommer K.) зре почетком септембра месеца, ова је велика жутозелена до зеленкасто бела, лепа и врло пријатна летња, односно јесења јабука.

3. Црвена јесења калвилка. (Rote Herbst K. — Племенити краљ, црвена маљинача.) зре септембра и октобра месеца. Велика је и врло лепа изгледа, под љуском је црвене боје, врло је цењена као добра јесења јабука. Воћка снажно расте и на плодном је земљишту врло родљива.

4. Гравенштајнка. (Gravensteiner.) зре септембра до новембра месеца. Велика је, жуте боје са црвенкастим пругама, врло пријатна укуса и јесте деликатно јесење настолско воће. Боље успева међу бреговима него на равници и на југу. Воћка снажно расте, дуготрајна је и у опште врло родљива, особито онда кад се налази на снажном и плодном земљишту. И она има своје варијетете и то црвена гравенштајнка и жута гравенштајнка.

5. Миришљива калвилка. (Gewürz K. Пругаста жута јесења калвилка) зре септембра и октобра месеца, врло дивна и лепа изгледа, боје златно жуте са црвенкастим пругама, нешто миришљива, али ипак није особита фина сорта, више може да служи као за украс. Воћка снажно расте и прилично је родљива, кад се на снажном земљишту налази.

6. Пругаста (црвена) јесења калвилка (Gestreifte rote Herbst K.) зре октобра до децембра месеца. Прилично је велика са лепим угасито црвеним пругама. Сматра се као јесења а и зимска јабука. Воћка је издржљива па и родљива.

7. Жута рихардкиња. (Gelber Rihard.) дозрева новембра до јануара месеца. Ово је велика беличасто жута, врло пријатног укуса зимска јабука. Воћка је прилично родљива, снажна, дуготрајна и није осетљива, наравно само се претпоставља да је на снажном земљишту.

8. Сен-Соверска јабука. (K. von St. Sauveur.) дозрева од новембра до марта месеца. Ово је једна велика ванредно добра зимска настолска јабука. Воћка не расте снажно, али је за то ипак родљива особито кад се налази на храњљивом и топлим земљишту. Већином се ова сорта примењује за патуц-воћку.

9. Бела зимска калвилка (Weisse Winter — K.) дозрева новембра до марта месеца. Велика је и изгледа као да је од воска: ово је врло лепа и скупоцена зимска јабука, њу сам Дил с правом назива краљицом свију јабука. Воћка воли заклоњено место, а земљиште које је топло и храњљиво али ипак за то лако. Примењује се већином за патуц-воћке, а особито, за палмете и кордоне.

10. Црвена зимска калвилка (Rote Winter — K.) дозрева децембра до марта месеца. Прилично је велика: црвена је и врло добра зимска јабука. Воћка је слабијег раста, али за то врло родљива, особито ако је на храњљивом, ровитом и топлим земљишту.

11. Гарибалдина калвилка (Garibaldi K.) дозрева од јануара до марта месеца. Велика је, лепа и добра зимска јабука. Воћка је здрава и на снажном земљишту родљива.

12. Семенка Вилхелма од Елснера (Wilhelm von Elsners Sämling), дозрева од новембра до марта месеца. Ово је новија шлеска јабука, која заиста заслужује да се што више распростире. Плод јој је велика и купаста облика, златно жуте боје, са лепим руменим обележјем, укуса је деликатна и нешто миришљива. Воћка је снажна раста, јако дуготрајна и родљива. (Наставиће се).

ПЧЕЛАРСТВО.

Р о ј и д б а.

(Наставак.)

10. Вештачко ројење.

II. Вештачко ројење дељењем легла и пчела.

И ако је време за ову годину томе послу прешло то ћемо ми ипак да наставимо говор о ројењу а по наособ о овоме па ма мало и опширније с намером том, да приправимо наше читаче односно наше пчеларе за догодишњи рад ове струке, јер човек се за сваки рад издаље мора приправљати, ако је рад да постигне неку извесну цел својим радом. С погледом на то држимо, да нам нико неће замерити што тако рећи у невреме говоримо о овоме послу.

Вештачко ројење дељењем може се обављати само са кошницама ђерзонкама и то наравно да су једне системо т. ј. од *американке* можемо да произведемо вештачки рој ал опет и ова да буде *американка*; још јасније: да се оквири могу тако из маторке сместити у празницу као да су баш за ову и прављени.

Вештачко ројење дељењем мора да се изведе пре природног ројења, односно пре главне паше. Према нашим приликама, ако смо спекулативно прихрањивали пчеле („2. Л.“ II. стр.) и народ до маја месеца јако размножили, можемо вештачки да кошнице ројимо *од полушине маја па до пола јуна месеца*.

Даље вештачко ројење може да буде само са оном ђерзонком, која је пуна народа, улева, запљувака и меда. Дакле кад су сви оквири у дотичној ђерзонци изидани и пуни.

Оно се обавља на лепом дану, кад су пчеле свом снагом прионуле окорада, кад не показују ни мало воље ни да убадају ни да су крадљиве, него кад су потпуно мирне.

Вештачко ројење дељењем у главном можемо да поделимо на двоје; и то *I. вештачко ројење дељењем на једном ичелињаку* и *II. вештачко ројење дељењем на два подаља ичелињака*.

I. Вештачко ројење дељењем на једном ичелињаку.

Кад располажемо само са једним ичелињаком и на њему се налазе ђерзонке које се могу са свога места помицати, нису дакле узидане, вештачки се роји на овај начин: Маторка се ђерзонка уклони са свога места натраг и обрне нпр. северу ако је пре тога југу била летом окренута, а на њено место стави се, у исти положај, а особито да лето дође у исту висину, једна иста таква празница ђерзонка, која је потпуно празна, па ни оквири се не налазе у њој. Отвори се маторка и одмах оне пчеле што су се нахватале о поклопац или прозор шчисте у празницу. Из маторке се извуче најмање *4 пуна оквира са леглом* и пренесе се у празницу *са свима ичелама*, које су се на овим оквирима нашле. Ови се оквири ставе у доње одељење (етажу) празнице, ако је берлепшеве системе, за тим се у горњу етажу из маторке пренесу још *2 пуна оквира са медом* и опет са *ичелама*, што се на њима налазе. При премештању ових оквира из маторке у празницу, ваља сваки добро промотрити не би ли где међу пчелама и матицу угле-

дали; видимо ли је, оставимо је и пренесемо оквиром у празницу; на против, ако је нигде нисмо спазили, ми је сад у заосталим оквирима морамо потражити кад је нађемо слободно је прстима о груди можемо ухватити и тако је пренети у празницу и додати оним пчелама које смо преместили. По томе се у овај нови, управо *вештачки рој* уметне још и у горње и доње одељење по неколико празних оквира снабдених само са почецима саћа. Врата се од овог вештачког роја затворе и он је потпуно изведен. За целог нашег рада, многе се пчеле и с паше вратиле натраг и иначе при вађењу из маторке разлетиле и управо к своме старом месту долетале и у ону ћерзонку улетале, која се сад ту налази и тим начином су рој још већма ојачале и с поља све донеле што је унутри потребно.

Ако смо пак у приправности имали оплођених матица у резерви („Д. Л.“ II. стр. 35—72.) оно се може таква овом приликом додати вештачком роју а стара оставити у маторци. Матицу ову коју имадосмо у резерви не смемо одмах пустити у вештачки рој међу пчеле, јер ће је на мах стаманити, пошто је осете по мирису да није њихова, него је морамо затворену у кавешчићу међу саће и пчеле ставити. Ка кад се оне с њоме опријатеље, а то је обично кроз 2 дана, ваља је пустити и они ће је тада радо примити.

И маторци на место извађених оквира морамо да додамо празних са почецима сатова, затворимо је и ставимо на место какве добре просте кошнице вршкаре, а ову помакнемо мало даље; и ово се чини из истог оног узрока што мало час напоменусмо код новог вештачког роја.

Маторка ова пошто нема матице своје а има скорашњих запљувака у раделичким ћелицама, оне ће саме себи матицу произвести.

Уместо што смо новом вештачком роју додали стару матицу из маторке можемо му додати зрео матичњак из ког ће се што скорије матица извући. Ово није рђаво, али свакојак о оно прво је боље, јер овде се мора више дана пропустити, док се матица не извуче, док се не оплоди и тек тада да почне запљувати јајца, напротив кад му додамо готову матицу редован рад почиње одмах скоро као код природног роја.

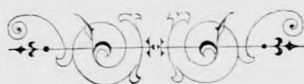
Све матичњаке било у маторци или у вештачком роју, који се год појавили буду ваља одма исећи, а само један оставити, који ће празнину матичину да попуне, пошто су се и појавили с тога, што је таква кошница безматок. У којој се налази матица, у тој се неће појавити матичњаки пошто ће се та старати да прво народ размножи. А она која нема матице а има запљувака скорашњих за пчеле раделице неће само један матичњак на тим ћелицама произвести него ће више и ако их оставимо таква ће се кошница а била она нови овај вештачки рој или маторка, она ће се природним путем још ројити и тиме себе са свим разорити, јер у том случају ни ти ће она ни њен рој ваљати; ту је онда пропаст готова.

Може се и овако ово вештачко ројење удесити па да маторка остане на сталном свом месту а вештачки рој да се однесе на друго место. Овај се начин може поглавито тамо применити где су ћерзонке узидане: то пак бива на овај начин: у празницу се извади онолико оквира са саћем и са свима младим пчелама којима још ни које мес-

то није познато, наравно са леглом заједно и са медом. Прво се у празницу уметне оквир са леглом на коме је матица, за тим 3—4 оквира са леглом и младим пчелама и 2 оквира са медом. За тим се још са осталих оквира све пчеле шчисте у празницу на уметуто саће, а оквири се поново поврате у маторку. Овом се вештачком роју дода још и у једном оквиру у саћу воде да имају младе пчеле увутри пошто за 3—4 дана с поља неће добити ништа. Маторе ће пчеле из овог вештачког роја излетати али се неће у њу натраг повраћати, него ће се враћати на своје старо место у маторку и све које год познају старо место све ће се при излетању из ове тамо повратити и то на брзо тога и идућег дана и наставити тамо рад на и себи матицу произ-

вести; или јој можемо ми нову додати или зрео матичњак. — бива као што напред рекосмо. Трећег и четвртог дана пошто се маторе пчеле не враћају у нови рој принуђене су младе да излећу и на рад одлазе, и пошто њима старо као ни ново још место није познато, са овим се последњим сад упознају и на ово се с рада натраг и враћају и отпочињу свој редован рад. Матица пошто је оплођена и као таква не излеће напоље, она стално остаје у новом вештачком роју и заплува јајца у празне ћелице, рада тиме да што бољма свој народ умножи. Наравно да ће такав нови рој нешто и слабити док се првашње легло не извуче и док се поново не почне размножавати.

(Свршиће се.)

Р А Т А Р С Т В О.

Ливадске траве.

Сено је данас једна од најглавнијих исхрана наше неке домаће животињади, с тога се и мора пољопривредник старати да ово што боље и што више приправи за зимиште.

Доброта сена не зависи само од тога, да ли га је пољопривредник у своје време добро и урадио и здраво склопио, него зависи и од тога, какова се врста траве налази на ливади коју за сенокос негујемо, јер није од свију трава једнако и добро сено. Да би пак пољопривредник и с те стране знао удесити своју ливаду, нужно му је пре свега, да се упозна са већином врста трава, које се на ливади налазе; а уз то и то, која трава даје добро, која боље и најбоље, а која пак рђаво сено даје, и према томе да гору тамани а добру и најбољу размножа-

ва. То је баш и прави узрок, што ћемо ми овом приликом већину наших трава овде да изнесемо и укратко је опишемо и њима упознамо наше пољопривреднике.

Батица (пасја трава, пасји зуб, оптрица, Шулек. — *Dactylis glomerata.*) цвета јуна — јула месеца, семе јој сазрева августа и септембра месеца, сламка јој израсте 1—1.2 m. (метра) високо, напредује у снажној земљи смолници и ту доста укусна сена даје; кад слабије расте знак је, да јој земљиште не прија. За марву је особито сено, на против за овце много мање. Где се ливаде вештачким путем негују, мора се што начешће посејати, јер у противном случају ће сламке да буду одвећ јаке (подебље); мора се у своје време покосити јер ако се с косидбом заостане, јако ће очврнути и биће тврдо сено као права слама. На један хектар семена за сејање треба најмање 12—30 kg. бацити; при сејању се и на то мора пазити, да у колико је семе чистије од друге врсте

трава треба га мање, а у колико је помешано са семеном друге траве треба га више. Врло се јако бокори; у четвртој години већ слабије расте, но тада остаје за више година у једној мери, особито у присенку, поред шуме или баш у овој, одакле се доста и добра сена добија.

Утринац (љуљика, дивљи љуљ. Ш. — *Lolium perenne*), ово је једна трава, од које тако рећи најбоље сено добијамо: на вештачки негованим ливадама, које се ливаде наводњавају добијамо и по каквоћи (квалитету) и по количини (квантитету) и доста и добра сена; после многогодишње кошње, сламке се већ већином сдрвене; слабо јој шкоди гажење од марве као и колеки трагови. На сваком земљишту добро успева изузетком пескуше. Најбоље успева на стегнутој иловачи. Сламка јој израсте 0 25—1.5 м. високо, цвета од јуна до септембра месеца, семе ове траве почиње зрети већ у јулу месецу, друге године даје најобилатију кошњу. Четврте године већ опада у растењу; сламка јој не стоји сасвим право него чешће као пузавица, која кад падне на земљу и из чланчића пушта жилице па се и тако размножава. На један хектар сеје се 15—40 kg. семена.

Галијански утринац сламка му више израсте, јача зима а особито голомраз ица га често јако прореди, бокори се, од њега ванредно добро сено добијамо, као пашу воле готове све домаће животиње.

Пасјак (*Aloperus pratensis*) израсте на 0.5—1 м. високо, служи као врло добра паша за марву; врло добро успева на снажној иловачи и хумуши. Цвета маја месеца; семе му зре јула до септембра месеца; пете године већ мање сена добијамо од ове траве; непрекидну влагу не трпи, али иза наводњавања врло напредује и бујно расте.

Дивја зоб (дивји овас, Ш. — *Avena elatior*), ова трава може да да врло много сена; врло добро успева у земљи иловачи, али прилична кошња може да буде и на лакшем и кречуљастом земљишту. Мора се раније косити, јер јој сламка јако очврвене; ни мало јој не прија кад такову ливаду марва гази, али кад се одозго по нешто поспе ђубрета јако јој годи, тада јој сламка може и до 1 м. висине да нарасте; цвета у јуну и јулу месецу а семе јој зре у августу.

Висока власуша (*Festuca pratensis*) најбоље сено даје, врло воли хумушу као и земљу кречуљасту; на одвећ влажном и

одвећ сухом земљишту не прија јој, семе јој сазрева августа и септембра месеца.

Власуша (сламица, типец, вијук, звијук, Ш. — *Festuca ovina*), јако се бокори, има узано лишће, успева на сувљем земљишту, особито јој пријају ливаде које се ли ради пашњака држе. Такове пашњаке овце врло радо пасу. Цвета у јуну месецу а семе јој већ у јулу зре, сламка јој једва израсте на 25 см. висине; рано у пролеће и касно се у јесен зелени по ливадама; даје добро сено али отаву врло слабу. И највећу суцу може да издржи.

Трава белица (концуља. — *Poa pratensis*), не само да на земљи смолници него и на сухим земљама напредује и врло добро сено даје као и особиту пашу, и осредњу отаву од ње можемо да добијемо. Ово сено сва живад врло радо једе а особито марва. Сламка јој израсте за 25 см. висине; семе јој средином лета зре.

Девојачке власи (*Poa annua et compressa*) за сено није него само за пашу, врло воли влагу, али прилично успева и на сухоти.

Класача (*Bromus mellis*), жбунасто расте али је за то опет од ње слаб бусен, за сено је од слабе важности. У сухотном земљишту прилично је добра за пашу. Цвета маја и јуна месеца; на разним природним непогодама слабо је осетљива. Марва је воли и као зелену траву па и одма пошто мало провене; отава је од ње врло слаба.

Троскот (росуља, рогуша, Ш. пиревина (?) — *Agrostus vulgaris et alba*), само се може за пашу употребити, трава је доста густа и танка; напредује на стегнутој земљи а особито хумуши, а може се наћи и на пескуљастом и повишем земљишту. На вештачки негованим ливадама сматра се ова трава као коров.

Попино прасе (мачица, мачји и свињски реп, Ш. — *Phleum pratense*), слабо успева на сухотном земљишту, али на смолници, иловачи врло добру кошњу даје, а особито је добра и паша. Ако се касније покоси, одвећ чврсто сено даје; на слабијој и сухотној земљи врло слабо и отаве даје: према разним непогодама није осетљива, воле је све животиње. У јулу и августу цвета и по цватњи на неколико недеља семе јој сазрева; услед убрзаног зрења семе јој је често празно и због тога неће у своје време да клија.

Лединска детелина (*Trifolium pratense*) особито добру цињу даје, а паша је нео-

цењива, све је животиње воле и гоје се од ње. Најбоље успева на кречуљастој земљи; цвета у јуну и јулу месецу.

Крсти куме дете (ниска детелина, пузава детелина, Ш. — *Tritolium repens*), расте пузава или се вијуга око другог чега, струкови се жиле и тиме се јако размножава. У земљишту баш није пробирачица, али ипак за то најбоље успева у умереној стегнутој пескуљастој иловачи; па и тамо успева где црвена детелина слабо напредује.

Грашица (дивља ситна грашица, мала грашица, граховац, грахорина, грахар, глуха, глушина, Ш. — *Vicia cracca*), на коме се пашњаку налази ове биљке у већој мери, на тим се пашњацима марва гоји и доста млека даје; сено је таково једно од најбољег, али где је у великој колицини тамо пузава расте и уплета се, те је за косаче врло тешко косити, с тога је у том случају њебетом називају. Успева на иловачи, пескуши, смолници или сухотнијем земљишту. Кад је подесна за њу и погода времена врло добру кошњу да. Успева и испод жбуња па и у присенцима.

Вика (граорица, лањик, бикељ, Ш. — *Lathyrus pratensis*), кад је зелена врло је горка, за то је марва слабо воли, али осушена јесте особито добра пића: воли присенак, особито жбуње; на сухотном земљишту не успева добро, у смолници особито добро успева; на сухом земљишту закржљави.

Бедреник (бедренац, коморац, мала метица, Ш. — *Pimpinella saxifraga*), има на себи врло много лишћа; цвета у јулу и августу месецу; зелени се од рана пролећа па до мркле јесени, због чега је врло добра ради пашњака; особито добро успева на кречуљастом земљишту премда и на сухотном земљишту неће газду да баш изневери. Ради гојења марве је неоцењена.

Крвошница (дињица, оскорушица, јагза трава, Ш. *Poterium sanguisorba*), прилично разбокорављујући се рано у пролеће креће с тога може са две кошње да послужити, али што је још особито чини пре-

поручљивом јесте то, што дуготрајну и здраву пашу пружа марви и овцама. Врло успева на снажном земљишту у кога је доњи слој кречуљаста земља.

Ким (копров. — *Cerum carvi*), кад се нађе у сени, чини га здравијом пићом; особито га марва и овце јако воле док је још зелен. Које говече по гдекоји струк кима поједе на пашу, укуено млеко даје.

Боквица (овчији језик, Ш. — *Plantago lanceolata*), врло је радо једу коњи, овце и марва. Без боквица добре се ливада не да ни замислити. Не само да добро успева у смолници него и на сухотној се земљи добро развије. Издржи наводњавање па и кад се ваљком преко ње пређе.

Маслачак (милосавка, млечњак, попина погачица, попино гумно, Ш. — *Leontodon taraxacum*), по њивама је коров, за сено није добро, али за пашњак особито добро: лишће му воли марва и овце, највише се налази украј пута или украј ливада и на овратинама њива. Од рана пролећа па до мркле јесени цвета па непрестано избија ново и ново лишће.

Папрац (спориш, куница, столет, кострет, Ш. — *Achillea millefolium*), на сувом земљишту јако се разгранана и разлиста, што буде врло добра паша, за сено није, на њивама се сматра као коров.

Добру и бољу пашу дају још и ове траве:

Зрче жито (звечац, трепетица, сузе мајке божје, Ш. — *Briza media*).

Зоб (*Avena pubesceus*.)

Црнац (крупник, опутина, троскот, Ш. — *Polygonum aviculare*.)

Црвена власуља (*Festuca rubra*.)

Оштра трава (*Sesleria coerulea*.)

Немоћница (лакотница, Ш. — *Draba verna*.)

Кукавиљача (ковиље, Ш. *Stipa pennata*.)

Жабинац (златица, Ш. — *Ranunculus bulbosus*.)

„G. O.“

Е. Ш.

К О Њ А Р С Т В О .

О исхрањивању и неговању коња.

оње већином исхрањујемо зобљу, сеном, сечком, кокурузом и јечменом сламом. Један средње величине коњ, за свој редован рад, треба ради одржања себе и снаге своје у једнакој мери, дневно по 2—4 kg. зоби, 5 kg. сена и 1—2 kg. сечке. Напротив они коњи, који су у већем и тежем послу, требају и већи оброк. Онај коњ, који се само са сеном храни постане трбушатији и није у стању ни снагом својом да се што бољма развије. Онај коњ који се на слами издржава, постаран је само да од глади не пркне, остало му све не достаје што би се од доброг коња могло тражити.

Од ждребећег доба, кад се исхрањује са зобљу и сеном, расхрани се и кости му се лепо развију; такав је коњ издржљив, брз и увек ће у тој мери моћи да остане, само ако се мало пази на њега.

Дневно ваља коње трипут хранити. Пре него што ће му се дати зоб, ваља му сена бацити у јасле, после зоби напојити га и опет му сена дати. Ноћу им неће шновити, кад сено са нешто сламе помешамо и тако им дајемо; или баш и чисте добре зобне или јечмене сламе. Храњење и појење коња треба сваки дан у једно исто одређено време да се обавља. Луцерка им боље прија него и само сено. Мало бургундске репе или жуте репе може се коњма давати и то је особито ради одржања у здрављу омади, млади коња, годишњака и двогодица.

У место зоби може се коњима давати, само ако у цени нема велике разлике, и јечам, раж па и нека махунаста зрна. Неки дају и кокуруз; овај даје истина коња снагу ал су од њега много тежи. Грах и грашак, веле, кад се ждребадма или омадма даје, квари им очи. Раж се мора са врло великом пажњом давати, јер може по коње а особито младе, да буде опасна, од ње добију колику, завијање у стомаку па и грчеве добију. Па ма шта да дајемо у место зоби, свакојак је много боље кад је таква храна већ прегодиштила, није нова, млада. Старијим коњима

много боље прија прикрупљено зрно него цело, али и млади ће коњи у много бољој снази бити кад се и њима прикрупљена или баш и на просто самлевено зрно даје. Кад се зрно прикрупни и тако коња даје онда се тако рећи свако зрно свари, не оде ни једно у штету, напротив кад се цело даје онда много живо избаце из себе. Заста би се могла посведочити у више пута она тврдња, којом се вели: „прекрупљена зоб гоји коња али мршави врапце који чепркају коњску балегу.“ Они коњи који мање раде и више се одмарају, могу се одржати у снази и са слабијом храном. Никад не треба коње да хранимо са ужеженом храном или са плеснивим сеном и сламом; овакова храна не само да не пружи коњу нове снаге него му још и здравље руши. Увек пре него што ће се ма какво зрно коња дати ваља га прорешетати и поглавито тиме од прашине очистити.

Кад се коњи у послу озноје, ни пошто их не смео одма напајати, јер ћемо са овим непромишљеним поступком коње изложити неизлечивим болестима. Знојавног коња треба прво добро протрети, покровцом га покрити и тада га напојити, кад смо му његову меру сена дали па је поједе; исто тако знојавном коњу шкоди и промаја, па и од тога треба чувати коње, за то је најбоље пре свега кошару добро промотрити и отклонити промају ако је има.

Без икаквог претеривања слободно можемо рећи, да је највише коња пропало што су се знојавни расхладили, поглавито у овом грехи много неразборити газда, несавесни слуга, који стане са уморним и знојавним коњма пред крчму и остави их ту непокривене да по неколико сахата на расхлади проведу дреждећи поред руде док он у крчми с пијаном својом главом упропашћује и себе и сирото марвинче и децу и кућу своју.

Не раде овако само слуге него и многе газде, који се држе да „увек паметно раде што год раде“ и целу је годину мудровао и мудровао с коњма у кошари и на послу па и пред самом их је крчмом чувао и штедио, али дошао један кобни дан у години у коме је ову своју целогодишњу мудрост за један подругљиви осмејак кума или пријатеља или

за своју похлепљиву сујету, у највећу лудост претворио. . . . Сватови му мозак попише за тренутак ока, он упропасти своје јадно живинче, које је може бити до сад боље неговао него и децу своју. . . Утркивање, обилажење и друге гриоте, које су тога дана на дневном реду потамани их до основе, коју штету иетина не види он тога дана, него му се после прикаже као урок неваљалих очију и других таквих глупости.

Коња не упропасти толико уредан и редован посао поред добра исхрањивања, него га руши рђав и неуредан поступак и слаба пажња на здравље.

Коњ се за време рада не сме покровцем покрити, него после се посла мора протрти и покрити.

После брзог касија или јачег напрезања коњи се морају покривени прохладити да се издушу и стишају; кад се смире т. ј. кад им се и плућа и крвоток ублажи увађају се у кошару. После јахања јачем коњу ваља само колане попустити а никакво одма с њега седло скидати него

касније кад се горњим начином смире. Уз све добро израњивање главно је још и то да се свако јутро па и вече коњи добро чешагијом и четком очешу, да им је тело пре свега чисто од прашице, од кала; а друго да су им поре потелу отворене, што здрављу јако припомаже. Чистота је пола исхране. Ништа коњу толико не штоди као нечистоћа.

Промахнута кошара, чиста и довољна постеља неопходно је нужно, да коња у повољном здрављу одржимо.

И копите се морају неговати и чисто држати и каткад их риблиом машћу намазати.

Благо и добро опхођење око коња припитомљава га све већма и особито га послушним чини; напротив суровост газде или слуге, гробијанство, ларма и дерање, вијање претоваривање плаши га сваки даном све већма и већма док сасвим не подивљачи и тада постане ћудљив; а ништа горе на свету нема него ћудљив коњ.

„G. O.“

E. Ш.

ВИНОГРАДАРСТВО.

Каламљење винове лозе.

каламљење у зелен.

(Наставак и свршетак.)

XVIII. Каламљење у расцеп оком.

Ко је добро разумео и проучио чланак „Пролетње очешће“ „Д. Л. Ш. стр. 156. томе ће овај начин каламљења у зелен — ластаром бити са свим проста и врло јасна ствар; велим с тога јасна и лака ствар што је ово врло налик на онај начин каламљења. Управо у самом раду и нема битних разлика, до ли само то, што је овде и подлога и калемлова ластар, а у оном су обоје зреле једногодишње лозе.

Овај се начин изводи на оној подлози ластару, односно на оном делу ластара, који се није још одрвенио, него је нежан као роса. При раду мора се пазити да калем — ластар буде исто онако дебео као и подлога (ластар). Од калем — ластара се оцече један део са оком у среди т. ј. над оком за 4—5 см. а толико и под оком; овај се део калемластара и с једне и с друге стране ока тако задеље да изгледа као каква чунак — и горе и доле се завршује са поједном ивицом (сл. 32 стр. 156). Сад се узме подлога — ластар, и тамо где ћемо да каламимо пресечемо је попреко на полутини између два ока; тада се ова подлога по средини расцепи за толико и више и ниже ока, колики је део и над.

оком и под оком на оправљеном калемластару. Но при расцепу се мора пазити да не буде као при пролетњем очењу међу два ока него баш преко ока т. ј. тако, да је на једном делу расцепа по средини око, на другом опет тако исто по средини чворић. У ову се цепистину утури удешен калемластар телико дубоко, да површина калемластара чини као једну површину са подлогом; а уз то да уметуто око буде у једној висини међу оком и оком и чворићем од подлоге.

Кад се овако лепо удеси мора се добро памуком и под оком и над оком обмотати и увезати. Немора се воском опточити, али зато ипак опет неки то чине због влаге.

И овај се начин с успехом примењује тамо где мо-

жемо и простим оком да каламимо, да очимо.

Идуће године правимо од подлоге и каламка прпољак, било да га оцечемо на пролеће и упрпољчимо, или да га наведемо уз матори чокот и тако га упрпољчимо. Према свему до сад говореном о разним начинима каламлења винове лозе види се, да се може тим начином и американска подлога нашом оплеменити. Према се овим начином поглавито у том смеру калами да

коју нашу сорту изменемо, или ако нам где међу чокоћем који фали, то се онда на оближњи калами и празно место наводницом — каламком — попуни.

XIX. Каламлење са језичцом.

Као што је „каламлење у расцеп оком“ сличан „пролетњем очењу“, тако је исто и овај начин сличан оном, кога изложисмо под насловом „каламлење спајањем ластара“ (Д. Л. II. стр. 156—157.) једина је та

разлика што се при спајању још понаправљају — зарежу — језичци, по један и на подлози и на калемластару, и тако се онда угутну један удруги, (сл. 39.) добро приљубе, удесе, учврсте и обвежу и тако уз тачку оставе

Сл. 39

до год каламак не зарасте. Идућег пролећа се под каламлењим местом калемластар оцече и са свим слободно остави на подлози са којом можемо или попунити или упрпољчити. Као што се види, овде мора и подлога и чокот, чијим ћемо ластаром да каламимо бити близу један другог посађени, да им се ластари могу додиривати.

*

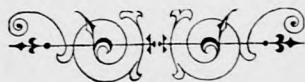
Има још и више начина калем-

лења лозе и ластара, но по нашем мишлењу довољно је и са овима се добро упознати и покушати, па који боље испадне за руком, тог се придржавати, јер нама не треба да је главна цел што више начина знати, него што више добрих каламака произвести, а то ћемо постићи тиме, кад се будемо иначе осим правог чокота много и иначе вежба-ли и кад се уверимо да смо добро руку извежбали, онда тек можемо приступити правом раду.

При раду, ваља нам још и то напоменути да мора тећи посао одмерен више брз него спор али ипак зато врло пажљиво, да се не би засечени, делови што више на слободном приступу ваздуха налазили; даље да је нож којим радимо увек чист а не прљав или од сока да је поцрнео — оксидован, — с тога се иза сваког засека мора о рукав ле-

ве руке отрти, за то морамо са таким рукавом и приправни бити. У противном случају, може се набавити тако звани Блажеков нож, који не оксидује — не црни од сока — и њим каламити у зелен; но пошто смо ми у опште противни многих скупоцених прибора, то ми саветујемо нашим виноградарима да се држе само свога оштрог обичног ножа, па ма се за то одређени рукав нешто и упрљао „није вода кума“ баш ако се такав рукав и загади опраће то наше вредне домаћице.

И тиме смо ми за овај мах са каламљењем лозе готови, а од идућег броја нашег листа донећемо опис врсте американске лозе са којих можемо непосредно (директно) вино произвођати а за тим низ чланка о резању винове лозе, за које чланке смо већ са више страна и умољени.

ПОДРУМАРСТВО.

Топлота лети у подрумима.

I.

Иако је свакоме познато, да је лети топао подрум врло непријатна ствар, ипак топлота у то доба има и својих добрих страна. У таком подруму се лети вино усљед топлоте шири, а из буради средње величине и напоље цури (вино у великим бура-дима спорије се угрева); с друге стране пак усљед јаче топлоте на-ступи у вино поново врење — паврење — и замути се, што вино са свим промене и поново га учини незрелим — тако, да је нужно по-

ново га обделавати — манипулирати — и претакати, да поново постане добро и употребљиво. У колико је рђавија манипулација вина, у колико се мање бриге обраћа на допуњавање — доливање — буради, и у колико се нечисто држе бурад а по том и вино, у толико је опаснија топлота лети у подруму. У летњим месецима вино се много лакше и брже усирћети него зими, што нам је врло лако познати по наки-селом укусу, како га мало на језик узмемо и тада му је већ тешко на пут стати.

Да су познате рђаве последице ове топлоте лети у подрумима, види се и отуд, што се сваки стара, да

лети ма којим начином уклони такву топлоту и подрум што хладнијим учини. Топлота у то доба на разне начине може до наших подрума да допре: она долази или промајом, или непосредно помоћу некојих предмета који проводе топлоту управо у подрум. —

Што се тиче промаје, ова није тако опасна, јер знамо, да је топлији ваздух много лакши, а хладнији много тежи, те по томе се ова два врло споро мешају; у подруму хладнији ваздух као тежи, доле је. Промаја у подрум придлази кроз врата, баџурице (прозорчиће) нерачунајући амо да измена ваздуха бива и кроз саме зидове, која ни каква уплива ни на што нема. Међутим се све рупе и баџуре морају лети позатварати и пепелом, песком или прпом насути да је што мања промаја. Врата од подрума треба да су тако удежена, да се увек морају сама затворити, ако их случајно онај који улази и излази из подрума неби сам затворио, да не би кроз врата топлота продирала у подрум.

Да би се врата сама затварала, обично се то удешава помоћу разних „федера“ или каквог о њих обешеног терета; овако удешана врата врло ће велику услугу чинити подруму.

Тамо где су врата једноставна, на још ако се рђаво затварају, врло је добро, да из нутра према јами на врата разапнемо за сву ширину и дужину јаме подебелу поњаву или повећи покривац, који ће у сваком случају затворен подрум држати и ако по изгледу овај застирач није леп али за услугу свакако згодан.

Баџурице лети истина да у мањој мери пропуштају промају, али ипак се и ова може одклонити, и то запушавањем. У колико су баџурице

боље позатваране, у толико смо се већма ослободили од промаје.

Што се тиче непосредног (директног) припуштања топлоте у подрум, помоћу разних предмета који лако спроводе топлоту, у том погледу ваља нам запамтити, да такве ствари ваља што већма и даље уклањати од подрума. А те су кујна у којој се кува или друго што на ово налик. Ни врата на подрумима не смеју да буду од гвожђа, јер се брзо угреју, и тиме загревају и подрумски ваздух. Ако се баш таква налазе, то их ваља са масном отвореном бојом премазати. Ако је подрум самостално где озидан и унаоколни су му зидови слободни, ваља их свуд унаоколо опасати каквим год зеленилом; као засадити поред њих обичну или дивизију лозу, бршљан и друго оваково пузаво биље, да би својим лишћем зидове и све рупе од подрума у хладовини држало.

Подруми се ипак за то морају ветрити, а то се чини у јесен кад наступе хладнији дани. У пролеће је време врло промењљиво а највише влажно, у зиму прекомерно хладно а лети сувише топло.

И у пролеће маја месеца се могу подруми проветравати, и то ноћу ако су ове још хладне.

Оправљање подрума и кречење треба да се обавља у згодно време, али никако у јесен, јер оправљена и закречена места неће се моћи преко зиме просушити, него ће влажна остати, од чега ће цео подрум да плесањ обузме.

II.

Посмотримо сад добре стране летње топлоте у подрумима.

Свима нам је познато, да у јуну месецу, када винова лоза цвета, вино се крене, немирује у подрумима.

Кретање вина у овом добу ништа друго није, него ново врење — паврење, што се догађа само код оног вина, које у себи, ма и у малој мери, али ипак шећера има. Кад наступи ово паврење, вино се не може за пиће употребити; мора се на неко време оставити да се смири, и пошто опет постане право и добро вино, употребљава се наново. Па и ако је с једне стране рђаво, што постаје за неко време неупотребљиво, с друге је стране добро, што ће услед овог паврења после вино да буде дуготрајније — моћи ће се дуже одржати, него онда кад не би наступило паврење. Зато не треба ни пошто за тим ићи да паврењу пошто пото на пут станемо, него напротив, треба баш за тим да идемо, да врење ово што бољма потпомогнемо, јер ће оно тада постати боље и после никад више паврење неће наступити, пошто ћемо се од свега оног ослободити што би касније таково паврење изазивало. То је баш главни узрок, што сладњава вина, која мислимо да продамо лети их придржавамо у топлијим подрумима. Напротив, ако хоћемо да га тако потрошимо какво се већ налази у бурету, онда га треба јако чувати од топлоте, ваља га у хладном подруму држати.

У много случајева баш услед паврења много се вино ослободило од разног непријатног укусу нар. ако је у берби добило од врење у којој смо газили и кроз коју смо цедили *маси* или од карболне киселине или од другог каквог непријатног укуса. Да се ово паврење подпомогне што боље, није тако лак посао, јер осим тога што мора у себи имати шећера (који се врло лако може вину додати) мора сразмерно и врло мало алкохола имати, да оне гљивице које се у

паврењу појављују не сатру одма у клици, с тога је за такав случај нужна и скорашња киселица. Јер кад клице ових гљивица које проузрокују врење не могу у садржини вина довољно хране да нађу, чиме би се рапидно множиле, паврење се отеже лагано и не може да буде од онаковог доброг утицаја, као кад паврење нагло бива. Ако пак вину одма с почетка паврења довољно киселице додамо, онда ова у себи толико кисеоника има, да врло лако и брзо може паврење да потпомогне. А да се и киселица што пре крене и узмути нужна јој је јача топлота, с тога баш паврење наступа у подрумима, кад се не само на пољу јаче врућине осете, него и у подруму јача топлота примети.

Док топлота, с једне стране измене, или у неколико распадање у вину проузрокује, дотле пак с друге стране вино добије особину које га конзервише, очува га у снази и доброту својој. Топлота управо пастеризира вино, она га у извесној мери сазрева, донекле старим вином чини. У топлијим подрумима брзо вино сазрева, и за то тамо, где се вино хоће пре да прода, више винарски трговаца, држе своје вино по отвореним наслонима (шупама) вајатима и другиим таквим местима; ово особито важи за црно вино, које се не сме сипати и држати у великим бурадима, и која се морају јако затварати. У јужним пределима Француске државе, обично држе вино у бурадма све од 2 ил. и тако једно на друго послажу и то тако, да руке за враћ са стране дођу, да не би у противном случају наступило цветање вина или да се не би усирћетило. Ако вино има у себи још шећера и поводом тим нагиње на паврење, то је у таквом слу-

чају рђав знак, о чему ћемо се тако моћи уверити, кад на дну бурета јаму пробушимо и тако вино проучимо и извидимо, да ли ће вино јаче да тече. Ако се заиста о томе уверимо да оно прима у себе ваздух то је знак, да неће више паврење наступити него прима у себе ваздух да боље сазрева. Ово нас и о том уверава да ће вино добро за потребу да буде.

Зна се у опште, да се помоћу летње топлоте потпуно може вино пастеризирати; премда ради те цели

ваља вино у боцама или стакленим куглама на сунчану топлоту и светлост изложити; но пошто и ваздух тада јако упливише на њега, то га онда не ваља изложити на ваздух са великом површином, јер ће напрасно добити укус старог вина. За оно вино које у себи много алкохола има, или које је слатко не треба се бојати због ваздуха; ова вина и помоћу топлоте прави ће укус добити.

Б. Ј.

Ж И В И Н А Р С Т В О.

Плимут Рок.

(Plymouth-Rock)

и прошле године у три маха у „Д. Л.“ I. стр. 155. 176 и 177. описасмо „Наше домаће кокоши“ „шампанску кокош“ и „Лангшан кокошку“ и том приликом напоменусмо и врсту кокошака која се зове „Плимут-рок“, но коју због скученог овог листа, до сад не могосмо описати; но да би наше обећање на ма и лањско испунили, ево га овом приликом доносимо.

Живинар Вриц вели, да је ова раса производ укрштањем многих американских фели, а која је код нас још сасвим непозната. Одликује се са многим и врло красним особинама, које ове кокоши јако препоручују.

Тежина им је врло велика, 4½ до 6 kg у петла, а ч до 4½ kg. у кокошке; месо им је меко и укусно; јаја носе добро, а и саме се добро легу; младе пилиће је лако одхрањити, чврсти су, издржљиви и брзо нарасту, тако да у том погледу

ни мало не уступају т. зв. брама кокошке, него су њој са свим једнаке.

По свој прилици ће бити ова раса произведена од многостручног укрштања кохинкине, малајке и од доминикве. Петао има просту усављену, средње величине, добрим изрецкану као шарлах црвену кресту; исту таку доњу кресту-подбрадак — и заушњак; кратког је врата и широка и масивна трупа који се према репу нешто као и у кохинкине уздиже; широких је леђа, снажних а малих крила, пуних широких прсију кратких и јаких батакова а кратких дебелих и на страну потишњених голих јасно жутих ногу. Реп је у опште краћи него код осталих раса а главна пера су у њему слабо повијена. Кокошка је још масивнија него петао, реп јој прав и мали, иначе је сасвим као и у доминикве. Плимут-рок припада најдрагоценијим расама кокошака у Америци и у новије се доба јако размножава и негује.

Кокош доминикве.

Карактеристични знаци ове кокошке по Врицу јесу ови: Петлова

је глава украшена са лепом крестом која је јасно црвене боје, а облика као ружа; подбрадњаци велики округли, црвене боје, заушњаци су мањи; кљун има жут и средње велине Тело им је велико, незграпно и масивно са врло широким леђима. Врат им је осредњи, обрастао са дугим и густим перјем; ноге су им чисто пруге и жуте боје. Реп им је велик пун сабијен са доста лепих савијених пера. Кокошка је врло налик на петла, но је нешто краћа и нежнија. Боја им је перја плаветникасто-пепељава са скоро црним пругама на сваком поједином перу. Имају особито лепо весело и живахно држање, што је баш у многим приликама врло милом и пријатним чини.

Ова се раса може рачунати као једна од најкориснијих; врло се добро леже, пилићи су чврсти и брзо се одхрањују, брзо се гоје и тада им је месо врло укусно. Петао може да буде тежак $3\frac{1}{2}$ до 4 kg а кокошка $3 - 3\frac{1}{2}$ kg.

* * *

Обе ове врсте које овом приликом споменуемо спадају у тако звану *американску расу кокошију* и које се у многоне разликују од других раса а особито од наших европских и ако оне воде своје првациње порекло од наших раса.

— ? —

П О В Р Т А Р С Т В О .

Р а б а р б е р (Rheum Rhaponticum L.)

Рабарбер је код нас још по све непозната биљка, односно поврће, и ако се због своје изрстне добротe не може доста да на препоручи. Заиста да не постоји ни један тако добар *компош*, који би био тако пријатан и ароматична укуса, као овај. У Енглеској га врло негују и он је од прве па до последње кујне једно од најмиљенијих јестива; с тога се баш масом негује и велика трговина с њиме води.

Рабарбер напредује свуд, али покрај свега тога врло добро успева у дубоко риголираној земљи, па још ако је са угорелим ђубретом

измешана. Ваља га рано у пролеће посејати у расаднице а по том маја месеца расадити у добро удешене (као што горе рекосмо) леје на 1 м. размака; а на свакој леји да се уде си по 2 реда; и овде ће он без велике бриге и неге по више година напредовати. Брзо ће кренути и јако и бујно растити. Овако семеном произведен рабарбер тек ће се моћи треће године употребити, за то је боље већ готове расаде купити и ову расадити, прве две године између редова па и сами струкова рабарбера може се и још које друго ситније поврће било посејати или расадити.

Пошто се од рабарбера само струк од лишћа употребљује то овај мора да брзо и бујно расте да буде што сочнији; то се пак пости

зава кад се у добу најбољег његовог растења покрије са повишим сандуцима, кошаревима, да је тавно а друго да је у топлоти бар 18-20° R. С тога се баш често вади са сталног места и носи пресађен у каквом подубљем суду у мрачно место где брзо и добро успева. Ма где или ма чиме да га покријемо од сунчане жеге и светлости, ваља још на то нагрнути доста неугорела коњска ђубрета помешана са сламом. Овако ће рабарбер врло брзо кренути и врло добру жетву донети.

Рабарбер не може више од 6 година трајати а да ваљано послужи својим лишћем; с тога се мора

Сл. 40.

домаћица из раније постарати за измену.

Напоменуемо већ једном, да се од рабарбера само струк од лишћа за прављење јестива употребљује, од овог се листовог струка (сл. 40) праве кохови, крем, и компот. Компот од рабарбера прави се на овај начин: Ољушти се рабарберов листови струк, исече на комадиће и

скува са шећером, белим вином и са нешто лимунове коре. На $\frac{1}{2}$ kg. рабарберова исечена и ољуштена листовна струка, ваља додати 200 gr. шећера и $\frac{1}{2}$ чаше бела вина. — А крем се пак на овај начин прави: На $\frac{3}{4}$ kg. ољуштена рабарберова струка, $\frac{1}{2}$ kg. шећера, нешто натрвене лимунове коре и $\frac{1}{4}$ чаше вина; све ово ваља кувати додајући брашна од кромпира дотле, до год се прилично не згусне. Кад се охлади узме се 1 или 2 беланцета, и начини се од њих добра пена и њоме се помеша рабарбер и 1 сахат на једну страну дуго меша; што се дуже меша у толико ће бити бољи крем.

Најбоља је врста рабарбера Queen Victoria. — Ц. —

Б р о с к в а.

(Kohlrüben или Erdkohlrabi. — Brassica Napus rapifera.)

Во је двогодишња биљка; врло добро успева и баш на не најпољнијем земљишту. Сеје се од априла месеца па све до маја у расаднице и овде кад усев изникне и ојача, ваља га расадити или у засебне леје или међу друго поврће и биље. Ако ју расађујемо засебно, ваља сваку младлицу једну од друге на 60 см. расадити. Најбоље успева кад се земља потпуно добро још прошле јесени уради и добро нађубри. Кад почне растити, осим што у суши захтева да се добро залива, нужно је и често је окопавати и плевити. Ово је једно поврће које се ретко виђа и по страним баштама а особито код нас; оно нам за зиму као врло добра прихрана може да послужи. По страним је баштама

негују и ради стоке, за коју се може заиста рећи, да је једна врло добра сточна храна.

Најбоље су јој сорте и по финоћи и по жетви:

Жуто сало или *жути црвено-мрки кожаст голијаш* или *шмеранска канша* (сл. 41.)

Сл. 41.

Жута шведска или *рутабага*, за кување је врло добра врста, има главице лепе доле при врату зеленкасте или плавичасте су; врло је укусна. Сеје се априла, маја, јуна и јула месеца.

Осим ових може се препоручити и оне врсте које имају кратко лишће а фино, чврсто и бело месо.

Sutton's Champion, јесте једна врста, која је врло издашна, има снажне и дрвене жиле и врло је лисната, чврста је а ипак се може и јести: врло је добра храна за марву. Сеје се априла, маја, јуна и јула.

Заиста би нужно било да се ова биљка негује по свима и мањим и већим баштама а то с тога што не захвева ванредну негу а ипак веома својим плодом наплаћује труд. У колико је не могу људи за себе потрошати у толико остаје као добра сточна храна. С тога се може препоручити да се и у већој мери по њивама ова биљка култивише. Особито кад се узме у обзир та околност, да се може јуна месеца посејати у расаднице а већ јула иза које хране можемо је на њиви расадити за зимску не само сточну храну, него може врло добро да послужи и за нашу људску храну. Мраз и смрзла јој не може тако лако да нашкоди. У јесен се може према потреби vadити а може се и наједанпут све повадити и у подрум или трап сместити.

Г.

Ц В Е К А Р С Т В О.

Избор ружа

Ко је одан за цвећем а особито за ружама, тај сваком приликом гледа, да што лепше и новије врсте цвећа а понаособ ружа запати у својој башти. За такве људе велимо да су пријатељи ружа. Кад ми добро и ладнокрвно посмотримо овакове

пријатеље ружа, и њихове ђулистане, брзо ћемо доћи до уверења, да се они међу собом на две стране — групе деле. Једни траже непрестано нове и нове суврете (варијетете) новитете, не гледајући да ли по својој лепоти и другим лепим особинама заостају иза старих већ познати; они се само задовољавају с тим што су могли (по скупе новце) набавити нешто ново, нешто што у његовој близини и околини

„нико“ нема; они непрестано траже разне каталоге од ружа, преврћу их, бележе, па првом приликом и наручују ослањајући се једно на изложен опис у каталогу и топлу препоруку ког произвађача ружа или баш и ког препродавца. Други пак нису за новитетима и разним многим варијететима, него за што већим бројем искуством осведоченим лепих варијетета па ма ови били старији и како познатији, па ма их и сви суседи на стотинама имали. Они су задовољни само ако се ружа по својој боји, склопу, мирису, па и виšekратком цветању одликује. У место што би набављали са разних места каталоге, они

у добру најбољег цветања обилазе све признате све деле и красне баште из околине и својим се рођеним оком уверавају о свима оним особинама које они замисљају и траже на „лепим“ ружама, те прибележавају их, прибављају и закупају било којом т. ј. целу ружу, или границом, те своје дивјаке очењем opleмењавају. Сад кад поспотримо једне и друге увидећемо да ова „пација“ код првих прелази у „страст“ која их заиста и доста новца стаје, а код других „пација“ скопчана је е трудом, која ни у десетину не кошта онолико новца као код оних првих.

Што се пак уживања тиче ту већ престаје суд наш, пошто неки до крајности ужива у оном што он има а други нема, или што он први има а други тек доцније; а неки опет налазе уживања у оном што је лепо па ма то други имао или ма то и старо и по све познато било. — Ми отворено морамо да држимо страну овима другима, и са неким разлогом опомињемо и наше п. читаче да не упадају у ону прву „страст“ јер се „не исплаћује“.

Ми смо имали прилике видети мањих башта и у њима приличан број ружа али мање варијетета но су варијетети све по избор да ти је милина погледати у онај дизајн цвет, који се отликује све са самим извртним особинама својим. И заиста морамо признати да нам се овакова башта много боље допала, него друга једна много већа, која је у себи имала много више ружа и готово свака други и други варијетет, па и велик број новитета; овде се није пазило на лепоту цвета толико, колико на разноврсност ружа.

Ми држимо да је више уживања на околину (и на коју обзира треба имати)

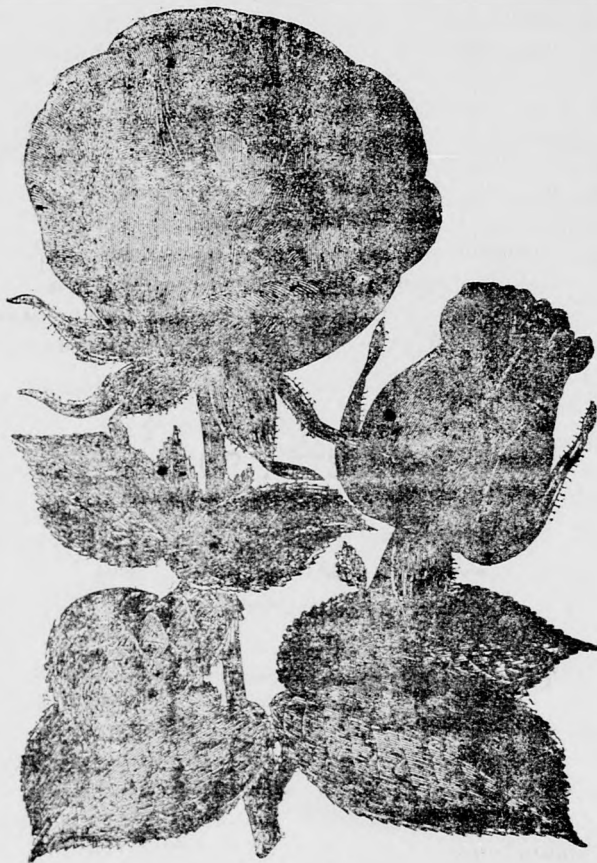
и да башта много лепше изгледа, кад у нашим баштама имамо десет — двадесет најлепших фели ружа па ма у двогубим или трогубим егземпларима, него толико сорти колико комада па ма ове и ружније (ако се овако за ружу сме рећи) биле.

Особито треба да имамо обзира на доба цветања и да онај број, који мислимо и који можемо засадити, разделимо тако, да једну трећину запамтимо што врло рано цвета, у пролеће, другу која обично цвета у лето, а трећу која највише и најлепше цвета у јесен; тада ће нам башта од раног пролећа

па до мркле јесени бити са доста ружина цвета накићена.

Уз то обзира ваља имати и на саму боју, да свака ова трећина садржи у себи и жутих, румених, црвених и белих и то у разним ниансама.

Но и ако смо овде показали доста конзерватизма ипак нисмо непријатељи и новитетима, али ове тек тада да набавимо кад се лично осведочимо о њиховим красним особинама, а дотле ће они и јеф-

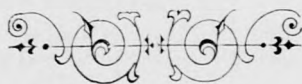
Сл. 42.

тинији бити (јер су у почетку врло скупи) те ћемо их лакше моћи и набавити

Напоследку ваља нам још и то приметити да се не заваљамо од многих баштована и да по скупе новце не набављамо оне каламке, који су зими у стакленој башти накалемљени и који су тако рећи вештачким путем (доста неприродно) покренути на растење, па ма на овима се и по који примамљив пупољак налазио. Кад овакав каламак изнесемо у слободну башту и засадимо га, он ће истина причити се, али због оштријег ваздуха и климе куњати и те године од њега једва ћемо имати какве радости, јер тешко ће који цветати, а извесно је да ће они пупољци изнесени из стаклене баште осушити се и поодпадати. Најбоље је купити у јесен или ма и на пролеће али који су напољу били засеђени на тамо и калемљени и најмање потпуну годину расли и напредовали па такове засадити на одређено место. Ове кад засадимо на добро приправљено земљиште они ће се брзо ухватити и добро напредовати и прве нас године и ако са слабим цветом, али ипак обрадовати. Осталих ће година бујно да тера и богато да цвета. —

Овом приликом износимо једне врло лепе руже опис и слику, коју топло препоручујемо да их љубитељи ружа набаве и ако не спада у новитете; она је истина мало застарела али лепотом ипак не уступа многим новим ружама; а то је:

Perle de Lyon, (сл. 42.) произвео ју је француски ружар Ducher 1872. спада у класу тако звану *теа руже* („Д. Л.“ II. стр. 141.) као и *Marechal Niel* („Д. Л.“ I. стр. 120. 136.); јесте једна од врло лепих ружа, боје је јако жуто, а касније добије боју као у кајсије т зв. априкозне. велика је и врло пуна, сабијена, кад се расцвета има облик као у шољиде; лишће јој се одликује тим, што кад је младо онда је црвено мрке боје те касније позелени. Врло лепо мирише и како почне од пролећа па непрестано до јесени цвета са малом паузом јуна месеца; према зими је јако осетљива с тога се мора одмах после првог мрза, како јој лишће поодпада у земљу загнути. У пролеће после одгртања умерено се ореже — у полак; надрте и кржљаве гранчице ваља све до основе изодсецати. — Најбоље их је размножавати калемгранчицом те са ове скидати око и оплемењавати приправљене дивјаке.

ЛИСТАК.

Бог затвори једна врата, а
отвори стотину.

(по немачком)

Убаво сеоце М. лежи тик уз шуму; са севера штити га од сурових ветрина једом обрастао избрежак; а с југа пукла раван са шљивацама, детелином засејана поља и цветне ливаде. Мали кривудава поточић, који ни на најжешћој припечи не усахне, жуборећи кваси равницу и освежава воћке, цвеће, траве и зеље, ливаде и њиве.

При уласку у село кроз дрворед липов, води пут до једног отвореног места, где је стара богато украшена црква, којој недељом и празником слави силан народ

из околине. Од цркве води широк, ораховим дрветима засађен пут у грофовски двор. Крај цркве с једну страну је парохијални дом, а с другу школа.

Поп Јова, од свију поштовани старина, познат је као први духовни отац својих парохијана, а што је још више у њему гледа сиротиња и својег добротвора, који и саветом и делом настојава да ублажи њезину невољу.

Његов присни пријатељ је стари учитељ Лаза, којег сва деца милују; то је пријатељство још из детињства, онда можете мислити како непоколебимо мора бити. Учитељеви ђаци били су не само очеви него и дедови садашњих његових ђака и сви га се сећају с поштом и захвалношћу. Каква срећа по ону опћину, где свештеник и учитељ живе у слози и паве се као рођена браћа.

Ако би когод допао веће беде, из које га није могао сам стари духовник због својих сиромашких срестава извући, отишао би до двора и тамо би се заузео за невољника. Сама је госпођа грофица са својим ћеркама походила болне и без икаква зазора и срамоте улазила у сиромашке колибе њихове, да се својим очима увери, у чему оскудевају.

Крај школе находи се једна малена кућица са великим вртом, засађеним воћкама. То је кућа Врлића. Врлић, у селу познат као вредан и вешт у својој струци човек, дошао је момком од некуд из света у село М. У својој домовини изучио је каламити воћке и плести котарице, а разумевало се мало и у столарском занату, те је тим својим вишеструким знањем лепу зараду имао. Живећи умерено и штедећи саставио је неку мраку и купио себи кућицу. Будући да је кућа била тропна и опала, морао је радити неколике недеље на њој од мрака до мрака, док је по вољи удесио. Кад је стекао шталицу, ваља му довести и кравицу. Науми озбиљно да се ожени. Будући угледан, трезвен, вредан момак и од свију милован, могао је добити девојку из имућне куће, али он не хтеде богатога сца кћер, него срце његово изабра сироту али младу, убаву, вредну и богобојажљиву девојку.

Пошто је на оправљање куће своје утрошио сву уштеду и дуга још начинио, многи су вртели главом и говорили за његову женидбу: да прави од једног слепца два. Али млади човек слабо се освртао на те празне говоре, него је у раду весело и задовољно проводио прве дане заједничког живота. Како је кућа прешла у његову државину, одмах је оне воћке у својем врту, које мало или ни мало роданису носиле, облагородно најплеменитијом врстом и подигао је расадник. Силне дивјаке пресадио је из шуме у свој врт и све у своје време покаламио и оплеменио. Кад су за неколико година дрва нарасла и развила се, долазили су сваке године из околине купци и куповали та дрва, те му расадник тако богато приходе доносио, да се за десетак година сасвим одужио и још смишљао, да предругојачи кућу. Највећа радост њихова беху троје дечице. Најстарији мушкарчић по имену Богић беше сушти отац. Око његовог се имена врзе ова прича. У школи је био свагда први ђак, а са његова мирна ваљана владања био је миљеник својих учитеља. Имао је дара и за музику, те је похађао и часове

певања и свирања, и у певању се тако извештио, да кад би о празницима у цркви на кору сам певао својим меким, милосвучним гласићем, сав би га народ с највећом помњом слушао.

Ако би се когод из двора десио тога дана у цркви, то се већ зна, да ће Богић по свршеној служби добити сребрњак, који би он с највећом радосћу кући однео и матери својој предао, да га спусти у штедионицу, што је добио на дар од својег кума грк — Мите.

Више пута послушао је управитеља добра грофовског и друге, те је и тада добио по што год. Кад се штедионица напунила сребрњацима, купи му мати нове, стајаће хаљине. Те радости од њега, што је сам себи заслужио нове хаљине.

Поп Јова и учитељ Лаза бавили се са пчеларењем и разумевали су тај посао. Богић би се увек десио код њих кад су око пчела радили и помагао им, колико је знао, а они видевши вољу у њега, одлуче, да га обуче у пчеларењу. Попа ће га учити теорији, а учитељ пракси. Будући бистра ума брзо је схваћао и примао тако, да су се његови учитељи могли слободно на њ ослонити.

Једном отиду они у град неким послом. Богићу нареде да припази на пчеле, јер је било време ројидби око ручанице дотрчи служавка попина и јави Богићу, који је у тај мах био у врту школском код пчела, да је код њих рој излетео. Богић одмах потеци тамо и стаде шкрупити по пчелама прекалицом, коју је још пре приправио био. Рој се ухвати за једну крупку, ама не у облику евенке као обично, него око једне дебеле гране тако, да се ни шчистити ни стрести могао није.

Богића не збуни мучан положај. Он брзо извади из оне кошнице, која је рој испустила, један сат са уљевима прилепи га у празну кошницу од сламе и наднесе ту кошницу над ухваћеним ројем. Истом је готов био с овим ројем, а дође му вест, да је и у школском врту, од куд је мало час дошао, рој изашао, те он брзо оде с дрвета и потече тамо. Мучно је допрети до њега и лествицама. И ту се умео наћи. Узме празницу кошницу, натре је добро матичњаком, знајући, да пчеле милују мирис те траве. Тако намазану кошницу натакне на једну дугу мотку, принесе кошницу роју и мало по том рој се пресе-ли са гране у кошницу. У том ето попе и учитеља из града, па кад су видели како је Богић све вешто извео, похвале

га и обдаре са два роја, а још к тому добије од попе и кошницу са рамовима, у коју одмах спрати свој рој. Богићу је неописану радост чинило гледати своје рођене пчеле како излећу и улећу у кошницу. Како је било погодно време, за десетак дана нараде пчеле скоро пуну кошницу.

Богићу сину у главу једна мисао. Читајући у једном пчеларском листу о стакленом звону науми, да огледа њим срећу на сламној кошници. Видев у кума својег грк — Мите стаклено звоно, којим је покривао шећерлеме у својој продавници, саопшти му, шта је смислио, а он му радо поклати једно велико стаклено звоно. Богић залепи у њега једно парче сата бела, заклопи њим кошницу, олени га свуд у наоколо лепом, обавије црном чохом а одоздо натакне једну стару кошницу, да буде што већи мрак у кошници. Кад је видео, како му је испао за руком тај посао, играло му је срце од веље радости.

Но где срећа, ту је и несрећа.

Тих дана беше велика запара, што предсказиваше велику буру. И збиљом касно у вече, пошто је све живо поспало, диже се олујина. Тмасте облачине притисле небо, киша лије из неба из земље, небо се прелама пуцњавом громовском, чини ти се, смак света је. На једаред севну муња и гром пуче, задрхта и човек и живинче. „Боже буди нам у помоћи“, рече дрхталим гласом Врлић и прекрети се „гром је морао ударити негде близу нас.“ Тек што изусте те речи а то сину нека јасна светлост, чу се граја на улици и звона почеше наопако ударати. Кров Врлића куће беше сав у пламену. Ватра се нагло ширила због сена и сламе на тавану, те свуда мораше прегнути, да спасу што је за спасење. Врлић и његова жена најпрвом изнесоше децу, и склонилише ван опасности, понда гледаху да отргну од ватре што се могло отрћи; и Богић није седео скрштених руку, радио је јоште како, и баш кад је с оцем дрешно козе у кошари, сруши се кров и једна запаљена греда добије и Богића и она му те обојица падеше у незнан. Неколико срчаних људи прискочише и изнесоше их тако онесвешћене посред пламена. Они се брзо поврате. Богић је опрљио косу и руке испекао, и отац његов добио ране на обема ногама. Кум Мита уступи страдаонцима једну собу из дворишта, да имају где главу склонити, а суседи ми-

лостивни добавише постељу за рањенике. Дворски лекар их прегледа и нађе, да ране нису смртоносне. Богић се опоравио за неколико недеља а Врлић текар после неколико месеца.

Жена Врлића би више пута роптала на Бога, за што да баш њих задеси за удес — њу је зар највећма тиштала њихова несрећа. На против Врлић је крај свих болова својих триљиво сносио судбину своју, шта више и своју малодушну љубу тешкао је речима побожног Јова: „Бог дао. Бог узео. Благословено име Господње“. Саучешће може да олакша немилостивне ударце судбине, па тако и наше несретне Врлиће држале су да не клону сасвим изјаве саучешћа са свих страна. Али све лепе наде њихове поруши проклети пожар.

Мину четрнаест дана, како су погорели. Баш је била света недеља, време дивно. Цело село одело се у свечано рухо, а пут, што води у двор, са обе стране закићен цвећем и венцима; у двору је било верење младе грофице са једним богатим економом из суседства. Силне званице се искупише, у дворници трпеза постављена, а на њој свакојака јела и пића зову те да благујеш. На све стране радост, клицање, весеље. А у сиромашкој собици наших погорелаца јечање и горко плакање мајке и дечице — каква противност!

Богић издравио и тај дан први пут изашао из собе. Први корак га је одвео његовим пчелама. Мало је постојао код њих и с уживањем гледао како долећу обременене рђом, па тек ево га натраг у собу. Упути се правце матери, која је седела на постељи својег болног мужа и превија му ране, и шапне јој на ухо: „хајде са мном, мати, па ћеш видети нешто лепо!“ Мати се дигне и оде с њим пчелама, Богић скине кошницу и црну чоху са звона стакленог, а пред њима се указа дивна слика — жуто као влато саће, пуно меда. Шта мислиш, мајко“, рече Богић, „би ли однео ово звоно с медом милостивој госпођици грофици као дар њеном верењу.“

„Зашто не дете моје“, рече мати његова „милостивна господа су нама много добра учинили, и ми ваља да сматрамо за срећу, кад нам се укаже прилика, да им вратимо чим год ту љубав“.

Богић помоћу жице прореже саће, јер се другом половином у кошницу пружало. Понда отрчи до кума Мите и позвајми велику, белу зделу и бео, чет у-

рушчић. Звоно с медом метне у зделу и покрије га лепо убрушчићем. Тури на се ново рухо. Мати га допрати с зделом до дворске капије. Па му преда бреме и он уђе у двориште. Али доћи до тако велике господе, као што су грофови, није тако ласно, као што је он у први мах мислио. Ту су слуге које ти на сваком кораку праве сметње, тако и њега одбише са улаза у двор. Он се обрне да пође натраг, али га неко викну с прозора: „Шта ћеш ти Богићу ту?“ То је била грофица, која је с прозора све видела. Богић у брзо сними капу, дигне у вис зделу са звоном за знак, да нешто носи. Она му да знак, да причека малко. Ето ти старог слуге Јована по Богића. Кад су ступили у дворницу, грофица им пође на сушет. Богић је пољуби у руку рекав да је за данашњу свечаност донео мало меда од својих пчела.

Стари Јован је међутим одрешио убрушчић и ставио звоно на сто.

Сви присутни задивеше се жутом као злато меду; тако још шта нису видели у животу својем.

И попа се ту деси те удри пред свима хвалити Врлића; уједно спомене и несрећу, која је његове родитеље снашла, и злонату као последицу те несреће.

Грофица и сви гости редом богато обдарише Богића и његови сплињени шпагови као неком мађијском силом набубреше од силних сребрњака. Да неби носио ништа празно кући, зделу су напунили свакојаким тестом и печењем тако да Богић није могао потећи тај терет него му дадоше Јована, да све то однесе до Богићеве куће. Из шпагова јованових виле су боце пуне добре старе рујевине.

Богић би радо отрчао напред, да јави, какав се поклон носи из двора, али и онако слабе снаге његове због радосног узбуђења још већма ослабише, те једва корачаше мимо својег пратиоца.

Отац и мати се већ дадоше у бригу, што им сина толико нема. Нека сеобита радост осја од туге и очајања помрачену душу породице Врлића кад стари Јован стаде ређати по столу све што је довукао собом, а Богић стаде причати, како је дочекан у двору, и водити сребрњаке из шпагова и мећати их матери у крило. „Видите“, узе реч Врлић „де ме уздање у Бога није омахнуло. Клекните и помолите се смерно за здравље и срећу наших добротинаца“. Ретко се тако

топле искрене молитве шаљу свемогућем, као што су биле молитве породице Врлића. Стари Јован, који је застао на вратима и све чуо и видео, врати се у двор озбиљно свечано расположен. С највећом пажњом слушали су сви старог слугу, како са сузним очима описује радост нашег јадника, а када дирљивим речима спомену, како се ничице молили Богу за своје племените добротворе, многима очи заводнише.

Сажалење и саучешће облада свима присутнима и мало час весело друштво наједаред постаде сетно, невесело — тако је умео стари слуга у срце дирнути.

Ђутање прекине домаћин — гроф: „мили моји гости! Ми се овде веселимо, а у нашој близини наша браћа, наши ближњи цвиле у невољи љутој. Ми смо истина нешто учинили тој поштеној породици, али то је ништа према ономе, што би још могли учинити. Они не могу подићи себи кућу, коју је пожар пождерао. На нама је да ми то учинимо, да им подигнемо мало крова те да данашњи дан радости крунимо највећом врлином на свету — љубављу према ближњем. Њима ћемо врло много учинити, а ми нећемо ни осетити.“ „Право“, потврди ђувегија. „Ја од своје стране дајем опеке, креч и песак“. „А ја грађу и дунђере“, рече други. „Ја ћу се побријети за прозоре и врата и послаћу моје столаре, да то начине“. рече трећи. „Ја примам на себе патосање.“ „Ја ћу дати моје зидаре“ Бравареки посао примам ја на себе.“ Тако наста право такозачење племените врете, где свако хоће да има удела у дому љубави хришћанске. Гроф обећа, да ће његов немар начинити нацрт и то што скорије; да се зидање може што пре започети. Руковођење и трошак око зидања он прима на себе. Тада узе реч једна од госпођа и рече: „све је лепо и красно, што сте господо смислили, но ту кућу треба напунити. Која корист од голих зидина. На женама је да то учине.“

Што су рекли, то су и створили.

Племенити гроф и даље се бринуо о породици Врлића. Његовим заузимањем примљен је Богић у пољопривредну школу. Будући одличан и марљив ђак добио је по свршеном течају припомоћ, да може походити и проучити гласовита добра и газдинства. На том путу провео неких десет година и врати се у звоју постојбину обогаћен знањем и умењем и ставио се на расположење добротвору својем — грофу.

Управник добра грофовског ваљан и савестан економ побољевао је у последње време, те није могао надзорничку дужност вршити онако, како би он хтео, за то се и обрадовао на глас, да у Богићу добија одмену познавајући га још дететом као ваљана и послушна, а и Богић се не мање обрадовао, што ће бити уз деда Добрића, којег је јако волео и поштовао.

Своју нову службу Богић је започео преустројавањем целога газдинства. И Добрић је смишљао тако шта, али му је не достојало темељног знања, снаге и енергије, да изведе своју замисао, у Богића пак свега тога је било, но опет ништа не би започињао пре него би се посаветовао с Добрићем. Доходци добра расли су е године на годину; успех је био сјајан, не очекиван.

Богић се настанио у двору крај Добрићева стана. Из његове куће није избивао и осећао се у њој као код своје куће. У Добрића била јединица ћерка, смерно добро девојче по имену Емилија. Богић је замиловао Емилију, а и она према њему није била равнодушна.

Стари Добрић буде стављен у мир, а на његово место дође Богић. На скоро потом ожени се својом драгом Емилијом.

Са особитом љубављу и вољом неговао је Богић и пчеларство, које му је доносило лепе приходке. А да би оно добило већег полета, засновао је дружину пчеларску, на челу које је он сам стојао. Чланови се сваке прве недеље у месецу састајали, измењивали мисли, саветовали се и обавештавали један другог.

Врлићевом делатношћу опет подигло се вођарство у селу и околини. Сваке године са вагонима носило м-чко воће у далеке крајеве. Тако је исто и мед м-чки постао оглашен.

Богић установио, да се сваке године по један марљив ђак, који би показивао и воље за пчеларење награди једним ројем и кошницом.

Куће Врлића и Добрића живе су срећно и задовољно. Сретњи дедови дочекаше да својим очима виде и унуке своје.

Дан, у који је Богић пре неколико година однео стаклено звоно с медом у двор, славили су као какав светац велики. Цела кућа би се тог дана дигла цркви, да се помоле за своје добротворе.

По служби божијој сви би се искупили у дому новог управника, а и некадашњи учитељи Богићеви поп Јова и

учитељ Лаза неби изостали. У једном стакленом орману смештено беше оно лепо стаклено звоно, које је породицу Врлића подигло до ове среће — измолио га је Богић у грофа.

Богић би причао својој деци све по реду што се десило тог за њих знаменитог дана. Учио их је да воле пчеле и негују их и да увек имају на уму ону изреку: „бог затвори једна врата, а отвори стотину.“

Сомбор

†

Д р у г о в и.

Приповетка из народног живота.

Написао

МИЛИВОЈ Ж. ЧУДОМИРОВИЋ

(Свршетак.)

аборавио си, а да ли си ми и опростио.

— Опростио.

— Да . . . Опрости ми, јер ће ми са вест тек онда мирна бити кад ми опростиш.

— Па добро, нек ти је Богом просто..

И загрлише се два другара после толико година, као оно некад док су још мала деца били.

У радости својој нису могли да нађу речи, којима би могли своје осећаје да искажу.

Ту је причао Станко све потанко, шта је све радио, да придобије Босу, и да је доцкан било, кад је увидио, да му она није суђена, те да га је баба Манда — она матора вештица — само варала.

— Кам среће . . . рекао је на завршетку . . . да нико ни једној врачари не иде. И ја не би дотле дошао, да нисам њу слушао . . . Она ме је унесрећила.

Тако они у разговору, а слуге па ту са ужином. За чудо им од куд њихове гавде да говоре . . .

— Помирили се.

— Помирили се хвала Богу!

Заједно су тај дан уживали . . . Што су имали, то су брацки поделили.

И слуге веселе па сво после подне док су орали — препевали, милина их слушати.

XV.

Кад је сунце тамо на далеком западу залазити почело, кренуше се и они кући.

Напред Станков плуг с воловима, а за њим Стеванов.

Слуге су ишли за предњим плугом, а Стеван и Станко ишли су раме уз раме за стражњим плугом.

Сваки то извирива, па се чуди, да се они помирили. Ко би се томе и надао, па ће тек да изуште друге:

— Помирили се!

— А да шта ће! Другови су из детињства, па за то су и заборавили, шта те међ њима било.

— И боље је Бога ти...

— Бог нек и' благослови.

— Да није оне вештице било, не би се то међ њима догодило.

— То се зна, да неби...

А Боса, кад је зачула звонцад на воловима, истрчала је да отвори врата, и кад је видила Стевана и Станка врати се у одају, те јави ча-Марку.

Изишао и он пред кућу, у том па Стеван и Станко ту, а ча-Марко ће тек:

— Тако децо, тако и треба... Заборавите што је било... Сетите се вашег детињства, па и од јако живите онако у љубави... Та ви сте другови од колевке... Бог нека вас благослови...

И још те вечери сваки је живи у селу знао, да се Стеван и Станко помирили.

Бечмен 1891.

НАПОМЕНА.

Пошто ће уредник овога листа бити на неко време одсустан, то да не би наш лист за то време неуредно излазио, снајамо 13. и 14. број и издајемо га раније и то у толико у колико би за сад требао само 13. број да изађе. — И број 15. и 16. може бити да ће заједно спојени изаћи ако раније баш не, ал у своје време за

цело. — Уједно овом приликом молимо наше полгодишње предплатнике који још не обновише предплату да је обнове што пре како би и ми наше ствари могли у ред довести, особито штампарију и за слике да се постарамо које за цело да нас и доста новца коштају. Тако исто молимо и дужнике наше, који нам још целогодишњу предплату дугују, да нам ју што пре пошљу.

БЕЛЕШКА

Како се међу пијане вишње за зиму.

Узме се н. пр. на 1½ кгр. вишања 1 кгр. шећера. Вишње ваља да су зреле и чврсте, отребити треба од петељака, пропустити их кроз чисту воду а затим на цедило ставити, да се са њих вода добро оцеди. Шећер треба истопити и дотле га кувати (шпиновати) док се поново ушећери, — и дотле се непрестано мора мешати; кад се примети, да се почиње сасвим згушњавати, треба га са ватре скинути и одтле мешати док не постане од њега мрвице као крис. Тако зготовљен шећер мало охладити па у чисту боцу ређати — слој шећера — слој вишања, напоследку прелити са нешто мање од 1 decilitra добра црна вина. Ко је рад да му имају вишње пријатан мирис, мора метнути од горе за 1 нов. каранфића нанизан на конач, затим добро завезати боцу и оставити у хладовину а по томе сваки дан за време од 6 недеља мућкати их. Кад пређе време оставити на одређено место, где и остало укувано воће стоји.

Овако удешене пијане вишње врло су укусне, леп изглед и особиту арому имају.

М. Г.

Ј. Ц. ШМИТД ЕРФУРТ.

Препоручује свој велики избор

СЕМЕНА

од поврћа, цвећа и економских биљака, разног дрвећа и шиља и од сваке врсте воћа

ПРОИЗВЕДЕНИ БИЉАКА

сваке врсте, особито екзотично цвеће и НОВИТЕТА од разног поврћа.

Специјалне богато илустроване каталоге шиље сваком на захтевање бесплатно и франкирано

J. C. SCHMIDT
Erfurt.

Штампарија и Литографија АНТОНА МУЖИКА У СОМБОРУ

Бајска улица (у Буњиној кући)

Препоручује шт. грађанству овде, као и на страни за сваки посао, који у ову струку спадају као нпр. Штампа Плаката Јеловника, посмртница, визиткарти, рачуна за заводе и штедионице, Вереничке и сватовске карте, позивница за игранке села и т. д. по најумеренијој цени а у разној количини по захтеву.

Иста штампарија потребује једног ученика ма био одавде или са стране који говори најмање три језика.

Штампано код Антона Мужика у Сомбору.